

– Prezident İlham Əliyevin sosial-iqtisadi inkişaf prioritetlərində Azərbaycan xalqının rifahının yüksəldilməsi qarşıya mühüm hədəflərdən biri kimi qoyulur. Bu hədəflər sırasında, ilk növbədə, ölkəmizin hərtərəfli inkişafını şərtləndirən davamlı inkişafın siyasi, sosial-iqtisadi və ekoloji komponentləri dayanır. Bu sıralamada su resurslarının davamlı idarə edilməsi isə xüsusi yer tutur. Dövlətimizin başçısı çıxışlarının birində bütün dövrlərdə daim su qıtlığı yaşandığını və insanların bir növ buna alışdıqlarını bildirib. Belə bir şəraiti qeyri-normal vəziyyət kimi dəyərləndirən ölkə rəhbəri içməli suyun daim olmasının zəruriliyini vurğulayaraq dövlətimizin bu problemi köklü şəkildə həll etmək əzmində olduğunu diqqətə çatdırıb.

Su resurslarının davamlı idarə edilməsi vacib amillər sırasında yer almaqdadır. Dövlətimizin siyasi, sosial-iqtisadi və ekoloji davamlılığının gerçəkləşdirilməsi məqsədilə su resurslarının davamlı idarə edilməsi əsas hədəflərdən biri kimi diqqətdə saxlanılır. Burada əsas istiqamət su resurslarının inkluziv idarə edilməsi, təkmilləşdirilməsi, su idarəetmə sistemlərinin rəqəmsallaşdırılmasıdır. Bunun bariz nümunəsi “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadəyə dair Milli Strategiya”nın təsdiq edil-



məsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 10 oktyabr 2024-cü il tarixli sərəncamıdır.

– **Qeyd edilən strategiyanın əhəmiyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?**

– Prezident İlham Əliyevin göstərişi ilə bu gün Azərbaycan Respublikasının illik su təsərrüfatı balansının elektronlaşdırılması, ölkənin əsas su və su təsərrüfatı obyektlərində su ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi, subartezian və artezian quyularının istismarına elektron qaydada, o cümlədən real vaxt rejimində nəzarətin həyata keçirilməsi kimi məsələlər xüsusi önəm daşıyır. Bununla yanaşı, su ehtiyatlarından istifadədə səmərəliliyin artırılması, uçotun və idarəetmənin təkmilləşdirilməsi, habelə bu sahədə operativ əlaqələndirmənin reallaşdırılması məqsədilə məlumatların toplanılması, işlənilməsi, saxlanması və axtarışı işlərinin avtomatlaşdırılmasını tə-

Su – hər damlası həyat cövhəri olan misilsiz nemət

Onun hər yerə və hamiya çatmasının etibarlı yolu səmərəli istifadə və qənaətdir

Hazırda dünya ölkələri iqlim dəyişikliklərinin kəskinləşməsi, su ehtiyatlarının azalması və onun ekoloji sistemə mənfi təsirlərinin getdikcə artması kimi ciddi problemlərlə üzləşib. Son 50 ildə davamlı global iqlim dəyişikliyi, əhalinin sürətli artması, urbanizasiya və sənayeləşmə kimi amillər su ehtiyatlarının səviyyəsinə və keyfiyyətinə güclü təsir göstərib.

BMT-nin və digər aparıcı beynəlxalq təşkilatların su ehtiyatlarının vəziyyətinə dair 2024-cü ildə dərc etdiyi hesabat əsasında, dünyada su çatışmazlığı davamlı artır. Qurumun məlumatında bildirilir ki, hazırda dünyada, təxminən, 2,2 milyard nəfərin təmiz içməli suya, 3,5 milyard

nəfərin isə təhlükəsiz idarə olunan sanitariya xidmətlərinə çıxışı yoxdur. 2050-ci ilədək suya tələbatın, təxminən, 40 faizdən çox artacağı gözlənilir ki, bu da su qıtlığı probleminin daha da kəskinləşməsi deməkdir.

Cənubi Asiya, Yaxın Şərq və Böyük Səhradan cənubdakı Afrika da daxil olmaqla, əhalinin sürətli artımı və iqtisadi inkişaf nəzərə çarpan regionlarda su sahəsində problem daha kəskindir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının dosenti Elşən Əhmədovla söhbətimizdə ölkəmizdə bu sahədə yaranmış vəziyyət barədədir:



azağı səviyyədədir. Yerüstü su ehtiyatları, əsasən, çaylarda cəmlənmişdir. Ölkəmizdə, ümumilikdə, 8 min 359 çay var. Bunların isə əksəriyyəti kiçik (uzunluğu 5 kilometrədən az) və azsuluudur.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan ərazisinin, təxminən, 75 faizi Kür çayı hövzəsinə daxildir. Çay suları ehtiyatlarının, təqribən, 70 faizi qonşu ölkələrin ərazisindən, qalanı isə (yerli axım) daxili çaylardan formalaşır. Quraqlıq illərində transsərhəd su ehtiyatlarının həcmində kəskin azalma müşahidə edilir. Eyni zamanda, Kür və Araz çaylarının su ehtiyatları qonşu ölkələrin ərazisində sugötürücü qurğularla mənim-sənilmə nəticəsində xeyli səviyyədə azalır. Bu isə ölkədə suya tələbatın ödənilməsində ciddi çətinliklər yaradır.

Hazırda ölkəmizin ərazisində 140-dan çox su anbarı var. Bunların ən böyükləri Kür çayı üzərindəki Mingəçevir (həcmi 15,7 milyard kubmetr), Şəmkir (həcmi 2,7 milyard kubmetr), Araz çayı üzərindəki Xudafərin (həcmi 1,6 milyard kubmetr) və Araz (həcmi 1,3 milyard kubmetr), habelə Tərtər çayı üzərindəki Sərsəng (həcmi 0,56 milyard kubmetr) su anbarlarıdır. Su anbarlarının ümumi həcmi isə 24 milyard kubmetrə yaxındır.

Ölkə ərazisindəki mövcud 700-ə yaxın gölün əksəriyyəti yay aylarında quruyur. Qurumayan təbii göllərin sayı, təxminən, 250-dir. Sahəsi 1 kvadratkilometrədən çox olan və böyük təsərrüfat əhəmiyyəti kəsb edən göllərin sayı 25-dir. Göllərin ümumi su ehtiyatı 0,9 milyard kubmetrə, şirinsu-

lu göllərin ehtiyatı isə 0,03–0,05 milyard kubmetrə yaxındır.

– **Bəs su ehtiyatlarından istifadəni necə qiymətləndirirsiniz?**

– Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2010-2023-cü illərdə təbii mənbələrdən götürülən suyun həcmi 10,7 faiz, su istehlakı isə 26,7 faiz artıb. İllik su təsərrüfatı balansının göstəricilərinə görə, ölkə üzrə su mənbələrindən əkin sahələrini suvarma məqsədilə götürülən suyun 50 faizi, əhalinin içməli su təchizatı məqsədilə götürülən suyun isə 37 faizi son istehlakçıya çatmır. Su itkilərinin orta illik həcmi, təxminən, ölkə ərazisində formalaşan yerüstü su ehtiyatları (4,6 milyard kubmetr) qədərdir.

Qiymətləndirmələrə görə, su itkilərinin yaranmasının səbəblərinə əksər suvarma kanallarının torpaq məcralı olması (75 faiz), müasir suvarma sistemlərinin məhdud tətbiqi (5 faiz), içməli su infrastrukturunun köhnəlməsi, fiziki itkiləri və suların dövlət uçotunun mükəmməl olmaması (sayğaclaşmanın başa çatmaması), suların dövlət uçotundan yayınma, nəzarətdənkənar qoşulmalar nəticəsində yaranan kommersiya itkiləri daxildir.

– **Sonda “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadəyə dair Milli Strategiya”nın məqsədi və prioritet istiqamətləri barədə qısa məlumat verməyinizi istərdik.**

– Əvvəlcə qeyd edim ki, Milli Strategiyanın hazırlanmasında əsas məqsəd ölkədə su təhlükəsizliyinin qorunması, onun dayanıqlığının artırılması və bu sahədə müasir idarəetmə sisteminin qurulmasıdır. Bununla əlaqədar bir sıra layihələrin gerçəkləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Məsələn, ilk növbədə, su ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılması sisteminin təkmilləşdirilməsi, su ehtiyatlarının hidroloji və hidrogeoloji tədqiqatlarla yenidən qiymətləndirilməsi, monitorinq stansiyalarının rəqəmsallaşdırılması, məlumatların real vaxt rejimində emalı, habelə risklərin simulyasiyası və rəqəmsallaşmasının təmin ediləcəyi planlaşdırılır.

Bununla da ölkənin su ehtiyatları barədə real təsəvvür formalaşacaq, iqlim dəyişmələrinin təsirləri nəzərə alınaraq dayanıqlı su mənbələrindən istifadəyə zəmin yaradılacaq. Eyni zamanda, su təhlükəsizliyi sahəsində risklər müəyyənləşdiriləcək və onların aradan qaldırılması ilə bağlı qabaqlayıcı tədbirlər görülməli, sərhədlərəsə razılaşdırılmış fəaliyyətlər vasitəsilə su hövzələri boyunca su ehtiyatlarının inteqrasiyalı idarə olunması inkişaf etdiriləcək. Su ehtiyatlarının çirkənlənməsinin qarşısının alınması, sudan səmərəli istifadə, tullantı sularının idarə olunması sahəsində mövcud problemlərin həll məqsədilə qarşılıqlı əməkdaşlıq gücləndiriləcək, formalaşan tullantı sularının effektiv idarə olunması sayəsində ekoloji tarazlıq qorunacaq, iqlim dəyişikliyinə mitiqasiya və adaptasiya yolu ilə cavab verməklə hidroekoloji böhranlar nəzarətdə saxlanılacaq.